Pensioenfondsen brengen verbeteringen aan in hun functioneren

Onze aandacht werd getrokken door een documentaire die vorige jaar onder de titel “Zwarte zwanen” op de televisie te zien was. Deze documentaire schetste een beeld dat het handelen van pensioenfondsen op de geldmarkten niet altijd adequaat was. Openbare reacties van pensioenfondsen en Pensioenfederatie op de documentaire ‘Zwarte zwanen’ bleven uit, op de deelname na van de directeur van de Pensioenfederatie, de heer G. Riemen, aan een discussieprogramma van Omroep Max na de uitzending van de documentaire.

Verontrust hebben wij, leden van de Werkgroep Ouderenbeleid PvdA Drenthe, de Pensioenfederatie en de pensioenfondsen ABP, PFZW en Vervoer per brief gevraagd naar hun reactie op de documentaire.
Mede op grond van een uitvoerig gesprek met de heer Riemen op 2 februari 2016 en de ontvangen reacties (zie de bijlagen aan het slot) hebben wij de volgende conclusies getrokken.

1. Functioneren pensioenfondsen

De Pensioenfederatie en de drie pensioenfondsen vinden dat de documentaire geen juist beeld geeft van het huidige handelen van de pensioensector.

De afgelopen jaren zijn er maatregelen genomen om het functioneren van de pensioenfondsen te verbeteren. De monitoring van en het toezicht op de pensioenfondsen zijn verbeterd.
De maatregelen zijn grotendeels door zelfregulering tot stand gekomen; de Pensioenfederatie heeft daarin een belangrijke rol gespeeld als initiatiefnemer en als aanjager om de te treffen maatregelen ook daadwerkelijk in te voeren. Deze maatregelen zijn inmiddels in de *Wet versterking bestuur* (2013) en de *Pensioenwet* (2014) verankerd. Het externe toezicht door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en De Nederlandse Bank (DNB) is verscherpt.

Nu wordt het functioneren van pensioenfondsen en de externe toezichthouders niet alleen bepaald door wetten en interne regels. De invloed van de organisatiecultuur kan niet onderschat worden; verandering daarvan neemt meer tijd in beslag. De veranderde wet- en regelgeving en de regels vormen daarvoor de kaders. Cultuurverandering vraagt sterke sturing, aangevuld met goed voorbeeldgedrag van de kant van bestuur en toezichthouder.

Wij concluderen dat er een probleem was en dat er maatregelen zijn genomen ter verbetering. Een flinke stap vooruit. In hoeverre deze maatregelen voldoende zijn, onttrekt zich aan onze waarneming.

2. Functioneren pensioenfondsbestuurders

Ons is gebleken, dat er dankzij de hiervoor genoemde maatregelen flink hogere eisen worden gesteld waar pensioenfondsbestuurders aan moeten voldoen. Dit zal leiden tot een hogere deskundigheid van het bestuur van het pensioenfonds.

3. Openheid

De pensioenfondsen melden dat zij streven naar meer openheid, openbaarheid en inzichtelijkheid van hun handelen en overwegingen. Verder schrijft het ABP, dat de pensioensector in dit opzicht internationaal gezien al jaren voorop loopt.
Wij hebben niet de proef op de som genomen, maar we stellen vast dat de pensioensector zich bewust is van de eisen die de samenleving hierin stelt en daarop inspeelt. Aan de communicatie met de leden wordt ruim meer aandacht besteed dan vroeger het geval was. PFZW meldt dat het openheid afdwingt bij partijen waarmee zaken wordt gedaan.

Daarbij hoort de kanttekening, dat er tot voor kort in de samenleving verhoudingsgewijze weinig belangstelling was voor het reilen en zeilen van pensioenfondsen, zolang de hoogte van het pensioen aan de verwachtingen voldeed. Maar sinds er verschillen aan het licht kwamen tussen pensioenfondsen in de mate van indexering en zelfs in het korten op pensioenuitkeringen, staan zij veel meer in het licht van de schijnwerpers.
Verder is vrij recent de discussie opgelaaid over de mate waarin pensioenfondsen duurzaam en maatschappelijk verantwoord beleggen.

4. De weg naar voldoende rendement

Van elke euro uitgekeerd pensioen is volgens de heer K.H.W. Knot, directeur van DNB, bij benadering 25% afkomstig uit geïnde premie, 25 % uit risicoloos beleggen en 50% uit risicovol beleggen. De praktijk wijst uit dat risicovol beleggen op termijn het hoogste rendement oplevert. Pensioenfondsen gaan uit voorzichtigheid en op last van DNB toch graag uit van een mix van risicoloos en risicovol beleggen.

De omvang van het vermogen is zo groot, dat het lang niet allemaal in Nederland kan worden belegd. Enorme bedragen aan geïnde premie worden wereldwijd risicovol belegd. Dat doet het pensioenfonds niet zelf. De deskundigheid daarvoor ontbreekt en de uitvoeringskosten zouden te hoog worden. Het pensioenfonds laat de uitvoering over aan een afzonderlijke organisatie, de pensioenuitvoerder. Deze zorgt er op zijn beurt voor dat de premies via beleggingsmaatschappijen en private equity worden belegd in ondernemingen.

Daarmee beweegt het pensioenfonds zich in het wereldwijde financiële systeem, dat gedomineerd wordt door grote beleggingsmaatschappijen, die veelal kantoor houden in Londen en New York. De Nederlandse pensioenfondsen zijn in dat systeem te kleine spelers om de voorwaarden geheel naar hun hand te zetten.
Tegen hun zin betalen de pensioenfondsen de in Nederlandse ogen exorbitante vergoedingen voor het beleggen van de premies, maar deze wijze van beleggen levert de pensioenfondsen per saldo meer op.
Uit de documentaire ‘Zwarte zwanen’ blijkt verder dat de grote banken in de Verenigde Staten en Engeland weinig prijs willen geven over hun handelwijze; dit strookt kennelijk met de gangbare opvattingen in die landen.

De pensioenfondsen hebben maatregelen getroffen om zoveel mogelijk toezicht te houden op de risico’s van de beleggingen en op het zo veel mogelijk voorkomen dat belegd wordt in bedrijven die maatschappelijk gezien ongewenste producten leveren en die een aanvechtbaar personeelsbeleid voeren. Op die manier pogen ze hun ketenverantwoordelijkheid waar te maken.

Wij zouden natuurlijk graag zien, dat de pensioenfondsen niet afhankelijk hoeven te zijn van dit wereldwijde financiële systeem met verwerpelijke trekken. De realiteit is echter dat de prijs voor de pensioengerechtigden onaanvaardbaar hoog zal zijn wanneer geen gebruik wordt gemaakt van dit systeem. Wij zien gelukkig wel pogingen door pensioenfondsen om zich minder afhankelijk te maken van dit financiële systeem. Alternatieven met een even hoog rendement liggen echter niet voor het oprapen.
Bezorgd zijn we over beleggingen in ondernemingen die maatschappelijk ongewenste producten voortbrengen, nu de kans stijgt dat beleggingen in bijvoorbeeld fossiele grondstoffen als olie en gas snel in waarde zullen dalen.

5. Schikkingen

De documentaire ‘Zwarte zwanen’ maakt ook melding van schikkingen en de geheimhouding over de inhoud daarvan.
Enkele pensioenfondsen hebben in de Verenigde Staten rechtszaken aangespannen tegen Amerikaanse banken, die hun verplichtingen jegens de pensioenfondsen tijdens de bankencrisis niet nakwamen. Het blijkt dat in het Amerikaanse rechtssysteem het veel meer

dan in Nederland gebruikelijk is via een schikking tussen partijen een rechtsgang niet te voltooien. Onderdeel van die schikking is meestal geheimhouding over de inhoud. In de reactie van het ABP wordt er uitgebreid op ingegaan.
Dergelijke schikkingen worden voorgelegd aan de toezichthouder van de pensioenfondsen, De Nederlandse Bank, en aan de interne toezichthouders van de betrokken pensioenfondsen.

Een schikking treffen is voor niet-direct betrokkenen onbevredigend. Er is geen recht gedaan, de zaak heeft zich niet in de openbaarheid afgespeeld. De schikking is een puur zakelijke transactie en kennelijk een in Amerika algemeen aanvaard middel om geschillen te beslechten ook als er iets strafbaars is gebeurd.

6. Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van Nederlandse pensioenfondsen zijn vergeleken met het buitenland zeer laag, meldt de Pensioenfederatie. Ze worden nog steeds lager. Pensioenfondsen komen in toenemende mate tegemoet aan de wens tot het inzichtelijk maken van de uitvoeringskosten.
De salarissen van de bestuurders vallen na een overgangsperiode binnen de recente *Wet normering topinkomens*. Juist daarom is het verschil met de vergoedingen die de buitenlandse beleggingsmaatschappijen vragen voor hun bemiddeling bij het beleggen van de premiegelden zo schrijnend.

7. Reacties

Wij zijn zeer ingenomen met de bereidheid van de Pensioenfederatie en de drie pensioenfondsen om op ons verzoek te reageren. Opmerkelijk was echter dat we niet direct na de uitzending een reactie in de media of op hun websites waarnamen. De uitzending heeft namelijk – naar nu blijkt – onnodig veel onrust onder de kijkers gebracht door de wat eenzijdige en deels tendentieuze informatie.

Wij raden de pensioensector aan om voortaan in soortgelijke gevallen snel een openbare reactie uit te brengen, zeker in een periode zoals nu, waarin het pensioenstelsel en de hoogte van de uitkeringen ter discussie staan. Wij stellen met genoegen vast dat verschillende vertegenwoordigers van de pensioensector de laatste tijd veelvuldig van zich laten horen.

Bijlagen:

- De tekst van de brief van de Werkgroep Ouderenbeleid PvdA Drenthe aan de Pensioenfederatie en aan ABP, PFZW en Pensioenfonds Vervoer, 17 augustus 2015
- De brief van de Pensioenfederatie, 27 augustus 2015
- De brief van PFZW, 15 september 2015
- De brief van Pensioenfonds Vervoer, 12 oktober 2015
- Het e-mail-bericht van ABP, 21 december 2015
- Weergave van het gesprek, dat de Werkgroep op 2 februari 2016 heeft gevoerd met de directeur van de Pensioenfederatie, de heer Gerard Riemen.

De documentaire ‘Zwarte zwanen” is te bekijken op internet: een deel van 1 juli 2015 en een deel van 14 juli 2015.